Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/30209/2021

Apulaistietosuojavaltuutetun lausunto Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelurakenne, rahavirrat sekä seurannan haaste -julkaisusta

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt tietosuojavaltuutetun lausuntoa eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisuun 1/2022 Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelurakenne, rahavirrat sekä seurannan haaste liittyen.

Toimivaltaansa kuuluvan henkilötietojen käsittelyn osalta apulaistietosuojavaltuutettu toteaa tässä lausunnossa seuraavaa.

YLEISTÄ HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYÄ KOSKEVASTA LAINSÄÄDÄNNÖSTÄ

Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. EU:n yleinen tietosuoja-asetus on EU:n säädös, joka on kaikilta osiltaan velvoittava ja jota sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Tietosuoja-asetuksessa tunnistetaan myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot, joita ovat esimerkiksi terveyttä koskevat tiedot ovat[1]. Rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä[2]. Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan sitä tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Tietosuoja-asetus tunnistaa myös yhteisrekisterinpitäjyyden[3].

Kansallinen sääntely on mahdollista tietosuoja-asetuksen salliman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Kansallinen yleislakina sovellettava tietosuojalaki (1050/2018) täsmentää ja täydentää yleistä tietosuoja-asetusta. Tietosuojalain[4] mukaan oikeuteen saada tieto ja muuhun henkilötietojen luovuttamiseen viranomaisen henkilörekisteristä sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta säädetään. Yleislakina sovellettavassa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (julkisuuslaki) säädetään tietojen salassapitoperusteista sekä tietojen antamisesta ja luovuttamisesta[5]. Tietojen luovuttamista koskevat kysymykset nousevat esille esimerkiksi moniammatillisessa yhteistyössä.

[1] Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot on määritelty tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa.
[2] Määritelmä on henkilötietolain 4 artiklan 7 kohdassa.
[3] Tietosuoja-asetuksen 26 artikla.
[4] Tietosuoja-asetuksen 86 artikla ja tietosuojalain 28 §.
[5] julkisuuslain 16 §:n 1 ja 3 momentti, 24 § sekä 26 §.

Henkilötietojen käsittelyyn vaikuttavia säännöksiä voi olla myös itse toimintaan sovellettavassa muussa lainsäädännössä. Näiden lisäksi henkilötietojen käsittelyssä merkitystä voi olla esimerkiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetulla lailla (906/2019).

RAPORTIN JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYN NÄKÖKULMASTA

Totean, että raportin suositukseen näyttäisi liittyvän myös henkilötietojen käsittelyä. Henkilötiedon määritelmä tietosuoja-asetuksessa on varsin kattava[6]. Henkilötiedoilla tarkoitetaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja. Luonnollisen henkilö voi olla tunnistettavissa suoraan tai välillisesti henkilötiedon määritelmän mukaan. Sen vuoksi myös pseudonymisoidut tiedot ovat henkilötietoja, vaikka pseudonymisoinnin soveltaminen henkilötietoihin voi vähentää asianomaisiin henkilöihin kohdistuvia riskejä. Ainoastaan anonymisoidut tiedot ovat sellaisia, joihin ei sovelleta henkilötietojen käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä.

Raportissa on nostettu muun ohella esille tarve yhdistää erilaisia tietoja, jotta palvelut ja palveluja tarvitsevat kohtaisivat nykyistä helpommin. Tiedon tarkoituksena on myös seurata nuorelle annettujen palvelujen vaikuttavuutta sekä palveluista syntyneiden kustannusten määrää ja sitä, mihin syntyneet kustannukset ovat kohdistuneet. Tämän tiedon avulla on tarkoitus muodostaa kokonaiskuva tehokkaan ja vaikuttavan toiminnan suunnittelemiseksi.

Tietosuojasäännökset suojaavat tutkimuksen kohteena olevia henkilöitä. Lainsäädännön tavoitteena on luoda tasapaino henkilötietojen suojan ja tieteellisessä tutkimuksessa tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn välille. Tietosuojasäännöksissä on tieteellistä tutkimusta koskevia erityisiä käsittelysäännöksiä ja poikkeuksia, joiden tarkoituksena on tukea ja edistää tutkimustoimintaa. Keskeistä on, että henkilötietojen käsittely suunnitellaan koko tiedon elinkaaren ajalta ennen käsittelyn aloittamista[7].

Henkilötietojen käsittelyssä on oleellista huomioida myös salassapitoon liittyvät seikat. Salassapidosta henkilötietoihin liittyen säädetään useissa kansallisissa säädöksissä, jotka tulee ottaa huomioon yleisen tietosuoja-asetuksen ohella henkilötietojen käsittelyssä.

Raportissa on muun ohella nostettu esiin vastuuhenkilön käsite. Vastuuhenkilö olisi joko viranomainen tai palveluja tuottavan järjestön työtekijä. Raportin mukaan vastuuhenkilö ottaisi nuoren tilanteen kokonaisvaltaisesti haltuunsa. Tähän näyttäisi väistämättä kuuluvan se, että raportissa tarkoitetulla vastuuhenkilöllä tulisi olla laajemmat tietojen saanti- ja käsittelyoikeudet kuin mitä nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa. Mikäli vastuuhenkilön asemasta ja tehtävästä nuoren asioiden hoitamisessa on tarkoitus säätää, siinä yhteydessä on

[6] kts. tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 1 kohta ja tietosuoja-asetuksen johdanto-osan kohdat 26, 28, 29 ja 30.
[7] Aiheesta kerrotaan tarkemmin tietosuojavaltuutetun toimiston kotisivuilla kohdassa https://tietosuoja.fi/tieteellinen-tutkimus.

myös tarpeellista säätää vastuuhenkilön oikeudesta saada tietoja vastuullaan olevasta nuoresta ja siitä, että hänellä on oikeus näitä tietoja käsitellä tehtävänsä edellyttämässä laajuudessa.

Toisaalta ei liene tarkoituksenmukaista sekään, että niin sanotusti kevyemmän tuen tarpeessa olevan nuoren vastuuhenkilöllä olisi yhtä laajat tiedonsaanti- ja käsittelyoikeudet kuin ammattilaisella, joka on mahdollisesti hoitanut nuoren asioita jo useamman vuoden ja jossa nuori on pitkäaikaisen tuen tarpeessa. Vastuuhenkilön oikeuteen saada ja käsitellä nuorta koskevia henkilötietoja toimessaan tulisi siis kiinnittää erityistä huomiota, jotta toisaalta nuoren saama tuki ja sen laatu ei olisi riippuvainen vastuuhenkilön ammatillisesta taustasta tai nuoren omasta asemasta suhteessa vastuuhenkilöön. Toisaalta tulee kiinnittää huomiota siihen, että vastuuhenkilölle ei anneta liian laajoja tiedon käsittelyoikeuksia. Kevyemmän tuen antajalla ei voi olla samat oikeudet kuin lastensuojelun vastuuhenkilöllä.

Raportista saamani käsityksen mukaan tarkoituksena on myös lisätä eri toimijoiden yhteistyötä nuoren asioiden hoitamisessa. Tarkoituksena on käsitykseni mukaan määritellä myös siitä, mikä taho on vastuussa mistäkin toiminnosta nuoren asioiden hoitamisessa. Raportissa on nostettu esille ns. allianssimalli, joka raportin mukaan soveltuisi hyvinvointialueiden ja kuntien yhteiseksi nuorten väestöryhmän budjetin hallintamalliksi.

Ensisijainen peruste allianssimallin luomiselle olisi se, että sillä saataisiin täsmennettyä vastuita erityisesti ennalta ehkäisevissä palveluissa, vältettyä osaoptimointia sekä siirrettyä rahoituksen painopistettä varhaisempaan tunnistamiseen ja tukeen.

Totean, että mahdollisessa allianssimallissa on syytä määritellä myös henkilötietojen käsittelyn vastuista toimijoiden kesken, mikäli se ei suoraan käy muutoin ilmi lainsäädännöstä.

Apulaistietosuojavaltuutettu Pihamaa Heljä-Tuulia 912487203

Ylitarkastaja Rehtonen Terhi 911989963

Asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi tarvittaessa tarkistaa tietosuojavaltuutetun toimiston kirjaamosta.